The Quarterly of Research on Global Relations
Spring 2025, 2 (5), 31-66
jrgr.atu.ac.ir
DOI: 10.22054/jrgr.2026.87373.1122

ATU PRESS

Original Research
Received: 03/03/2025
Accepted: 21/05/2025
ISSN:2476-2806
eISSN:2476-6828

# The Approach of Chinese Theories of International Relations to China's Growth and Power

**Sajad Bahrami Moghadam*** Assistant Professor, Department of Political Science, University of Guilan, Rasht, Iran

**Ahmad Sattarzadeh** Ph.D., Department of Political Science, University of Guilan, Rasht, Iran

## Extended Abstract

### Introduction

The post–Cold War international system has been profoundly shaped by China's remarkable rise and its integration into global order. Although this transformation has been extensively examined through the lens of Western international relations (IR) theories, these frameworks often fail to fully capture China's civilizational perspective and normative approach to global affairs. Rooted in European historical and geopolitical experiences, mainstream IR theories tend to overlook the distinctive historical, philosophical, and cultural foundations of non-Western societies. As a civilizational state, China engages with the international system from a fundamentally different ontological and ethical standpoint. Following

* Corresponding Author: Sbahrami@guilan.ac.ir
**How to Cite:** Bahrami Moghadam, S., & Sattarzadeh, A. (2025). The approach of Chinese theories of international relations to China's growth and power. *Research on Global Relations*, 2(5), 31-66. https://doi.org/10.22054/jrgr.2026.87373.1122

the post-Mao transition, particularly after the 14th National Congress of the Chinese Communist Party in 1992, Chinese scholars increasingly sought to develop indigenous IR theories that integrate traditional Chinese philosophical traditions, especially Confucianism, with critical and post-Western theoretical approaches.

In this respect, the current study aimed to examine how Chinese IR theories—distinct from the dominant Western traditions of realism and liberalism—interpret China's rise not as a threat to the existing international order but as a morally legitimate and harmonious process. The central research question is: How do Chinese IR theories conceptualize and legitimize China's rise as a great power? Relying on primary sources and Chinese intellectual traditions, the analysis sought to provide a deeper, more context-sensitive understanding of how Chinese scholars conceptualize and legitimize their country's evolving role in global affairs. The study is based on the hypothesis that Chinese IR theorists emphasize harmony, moral authority, and peaceful development, drawing on Confucian principles and the concept of Tianxia (*all under heaven*). In doing so, they offer an alternative normative framework that challenges the power-centric assumptions of dominant Western IR paradigms.

## Literature Review

Scholarly interpretations of China's rise generally fall into three broad theoretical perspectives. From a realist perspective, John Mearsheimer argues in *The Tragedy of Great Power Politics* (2001) that China's growing power is likely to provoke instability hegemonic rivalry. By contrast, G. John Ikenberry, as a liberal theorist, contends in *Liberal Leviathan: The Origins, Crisis, and Transformation of the American World Order* (2011) that economic interdependence can mitigate conflict and promote cooperation. However, Chinese IR theorists advance a culturally grounded and non-adversarial framework for understanding international relations. In "Relationality and Processual Construction: Bringing Chinese Ideas Into International Relations Theory," Yaqing (2009) develops a relational theory that emphasizes

processes, relationships, and harmony rather than fixed interests and zero-sum competition. Similarly, Zhao Tingyang, in *The Tianxia System: An Introduction to the Philosophy of World Institution* (2011), revitalized the ancient Chinese concept of Tianxia, envisioning a world order founded on moral authority and inclusive governance. These perspectives closely align with postcolonial critiques of epistemic hegemony in IR theory, advocating a more pluralistic theoretical landscape that recognizes civilizational diversity and alternative sources of international legitimacy.

## Materials and Methods

This research employed an explanatory–analytical methodology focused on the theoretical framework of the Tianxia system. The study examined key texts produced by leading Chinese IR scholars and institutions to examine how China's rise is conceptualized within indigenous theoretical frameworks. Through comparative analysis, it contrasted Chinese IR thought with mainstream Western paradigms to evaluate their underlying assumptions and strategic implications.

## Results and Discussion

Tianxia (meaning *all under heaven*) is one of the foundational concepts of Chinese political thought. The concept encompasses three interconnected dimensions: (1) Tianxia as a territorial entity, referring to the entire world; (2) Tianxia as a normative ideal based on the common choice; and (3) Tianxia as a global institution. Within this framework, governance is based on moral attraction rather than military deterrence. Instead of relying on military power, dominance, and superiority, the Tianxia system prioritizes cooperation and mutual benefit as the foundations of international order. Consequently, member states emphasize collective security, a shared political order, and the protection of common interests. Chinese IR theories portray China's rise not as a revisionist or destabilizing force, but as a historically and morally grounded phenomenon. Chinese scholars

interpret their country's growing power as a restoration of its rightful place in the global hierarchy rather than a challenge to the existing international order. Concepts such as harmonious development, benevolent hegemony, and Tianxia are central to this narrative.

These theories emphasize the importance of soft power, cultural diplomacy, and participation in multilateral institutions as key mechanisms for fostering a peaceful and stable international environment. Rather than prioritizing dominance or confrontation, Chinese IR theorists highlight moral legitimacy, ethical statecraft, and a commitment to global harmony. They also underscore China's aspiration to reshape global norms through constructive engagement rather than coercion or violent disruption. Collectively, these perspectives stand in sharp contrast to the threat-oriented interpretations that characterize much of Western realist discourse.

The discourse on China's rise has been largely dominated by Western IR theories, which frame power transitions through the lens of conflict and systemic insecurity. Realist theory predicts that as China's power expands, it will seek to challenge the existing hegemon, making tensions and strategic rivalry inevitable. However, this perspective has increasingly been challenged by Chinese IR theorists, who offer a fundamentally different interpretation. Rooted in philosophical traditions such as Confucianism and Daoism, Chinese IR theory emphasizes relationality, moral order, and the pursuit of harmony rather than competition. The Confucian ideal of wang dao (humane authority) provides an ethical foundation for leadership, standing in contrast to the coercive logic often associated with Western hegemony. Similarly, the concept of Tianxia envisions a global order founded on cultural inclusivity and mutual respect, in which power is exercised through virtue and consensus rather than domination.

From a postcolonial perspective, Chinese IR theory represents an act of epistemic resistance to the universalist claims of Western modernity. It aligns with the broader efforts of the Global South to decolonize knowledge and articulate indigenous approaches to international relations. Furthermore, China's conduct in global

forums—including its emphasis on non-intervention, support for South–South cooperation, and investment in multilateral institutions such as the AIIB and BRICS—reflects the strategic application of these normative ideals.

Nevertheless, significant critiques remain. Some scholars contend that Chinese IR theories are more prescriptive than predictive and may function as instruments of soft power rather than as rigorous analytical frameworks. Others question whether China's actual foreign policy practices consistently align with the theoretical principles they espouse. Despite these criticisms, Chinese IR theory offers a compelling alternative framework for rethinking power, identity, and legitimacy in global politics. It also opens the possibility for a more pluralistic IR scholarship—one that is not only more inclusive but also better reflects the evolving structure of the international system.

## Conclusion

Chinese IR theories represent a significant epistemological and normative departure from mainstream Western paradigms. By integrating Confucian ethics, civilizational identity, and historical continuity, these theories offer a culturally grounded framework for understanding China's peaceful rise. Unlike realism and liberalism, which often portray rising powers as potential threats or strategic competitors, Chinese IR theories conceptualize power as a moral responsibility directed toward promoting harmony and shared development. The Confucian concept of benevolent hegemony redefines leadership as relational rather than hierarchical.

Furthermore, Chinese IR theory contributes to the broader postcolonial project of challenging Western intellectual hegemony and reclaiming space for indigenous knowledge systems. Although these theories continue to face criticism regarding their practical applicability and global acceptance, they provide a valuable analytical lens for interpreting China's strategic posture and its vision of international order. Ultimately, embracing theoretical pluralism in IR not only enhances the discipline's analytical capacity but also

recognizes the legitimacy of diverse worldviews in shaping the future of global politics. As China continues to expand its global influence and engagement, its evolving IR theories may play an increasingly important role in shaping how states conceptualize power, authority, and cooperation in the twenty-first century.

**Keywords**: Chinese thought, Confucianism, Tianxia, moral realism

فصلنامه پژوهشنامه روابط جهانی
دوره ۲، شماره ۵، بهار ۱٤۰٤، ۳۱-٦٦
jrgr.atu.ac.ir
DOI: 10.22054/jrgr.2026.87373.1122

مقاله پژوهشی
تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱۲/۱۳ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۲/۳۱
ISSN: ۲۹۸۱-۲۲۷۵ eISSN: ۲۹۸۱-۱۹۹۶

# رویکرد نظریات چینی روابط بین‌الملل به رشد و قدرت‌یابی چین

**سجاد بهرامی‌مقدم** * استادیار گروه علوم سیاسی دانشگاه گیلان، رشت، ایران

**احمد ستارزاده** دانش آموخته دکتری تخصصی روابط بین‌الملل دانشگاه گیلان، رشت، ایران

## چکیده

ظهور قدرت‌های بزرگ را می توان مهم‌ترین عامل دگرگونی در سیاست بین الملل دانست . در این راستا ، رشد سریع قابلیت‌های چین در عرصه سیاست بین‌الملل از رویکردهای متفاوت تئوریک مورد بحث قرار گرفته است . به طور کلی سه دسته از نظریات در حوزه روابط بین‌الملل در خصوص رشد و قدرت‌یابی چین شکل گرفته است . دسته اول ، نظریات چینی روابط بین المللی هستند که بیشتر سعی بر مشروعیت بخشی به ظهور چین به عنوان یک بازیگر مهم هستند و در این خصوص به دنبال تثبیت بخشی به موقعیت هژمونیک چین در نظام بین‌الملل با اتخاذ رویکردهای اخلاقی و جهان گرایانه می باشند. دسته دوم ، نظریاتی هستند که جنبه‌های چالش‌زا بودن چین را در روابط بین الملل برجسته نموده و رقابت و تنش در روابط چین با قدرتهایی همچون هند و آمریکا را مورد تاکید قرار می‌دهند . دسته سوم ، نظریه‌هایی هستند که به ظهور ثبات‌آمیز و مسالمت‌آمیز چین تاکید کرده و برای این تداوم ثبات و عدم شکنندگی در روابط با قدرت‌های بزرگ استدلال می‌آورند . سوال اصلی این مقاله این است که رویکرد نظریات چینی روابط‌بین‌الملل به رشد و قدرت‌یابی چین چگونه می‌باشد . فرضیه اصلی مقاله این است که برعکس نظریات رئالیستی و لیبرالی روابط بین‌الملل ، نظریات چینی روابط بین‌الملل به دنبال مشروعیت‌بخشی و تثبیت موقعیت چین در نظام بین‌الملل هستند و در این راستا از آراء اخلاقی و جهان گرایانه کنفوسیوس و دیگر اندیشمندان چینی الهام می‌گیرند. روش تحقیق مورد استفاده در این پژوهش، روش تبیینی-تحلیلی است.

**واژگان کلیدی:** نظریات چینی ، آیین کنفوسیوس ، نظام تیانشیا و رئالیسم اخلاقی.

* نویسنده مسئول: sbahrami@guilan.ac.ir

**مقدمه**

آچاریا و بوزان در ارزیابی رشته روابط بین‌الملل به این پرسش رسیده‌اند که آیا نظریه‌های موجود در روابط بین‌الملل جواب صحیح همه سوالات کلیدی دانشوران این رشته را یافته‌اند ؟ آنها به این سوال پاسخ منفی می‌دهند و ریشه این ناکامی را غرب محوری ریشه دوانده در تار و پود نظریه‌های روابط بین‌الملل می‌دانند . (Acharya, 2011:38) به باور آچاریا نظریه‌های موجود روابط بین‌الملل برای انعکاس و تحلیل تجربیات و صداهای غیر غربی کافی نیست. در این رابطه استفان والت نیز می‌گوید هیچ رویکردی به تنهایی تمام پیچیدگی‌های جهان سیاست معاصر را باز نمی‌نمایاند . (Walt,1998:46)

از نظر باری بوزان ، دیدگاه رایج درباره تاریخ جهان به شکل اصلاح‌ناپذیری اروپامحورانه است . زیرا دوران نو را به شکل تنگاتنگی با شکل‌گیری اروپا و گسترش جهانی آن پیوند می‌زند . (آکاریا و بوزان، ۱۳۸۹: ۶۵) انگارش دوباره روابط بین‌الملل ایجاب می‌کند که به دنبال کانون‌های بدیلی از تولید دانش بگردیم که مجموعه متفاوتی از ابزارها و منابع را در اختیار داشته باشد .

روابط بین‌الملل به عنوان رویه‌های اجتماعی ، فضایی ایجاد می‌کند که در آن فهم‌های خاص از جهان بر فهم‌های دیگر مسلط شده‌اند . منافع خاصی بر منافع دیگر برتری داده شده‌اند و رویه‌های قدرت و سلطه چارچوب‌های طبیعی تلقی شده‌اند . در واقع از نظر کاکس و گرامشی نظریه‌های غربی روابط بین‌الملل چیرگی یافته‌اند و بنابراین ، دروازه‌بانان دانش برای تبیین مسائل با استفاده از دروازه‌های تحمیلی ، دانشمندان غیرغربی را تحت فشار می‌گذارند . (Acharya, 2009:76)

در چین ابتدا ، به ویژه در دوران مائوئیسم (۱۹۴۹-۱۹۷۶) روابط بین‌الملل چین توسط حزب کمونیست چین کنترل می‌شد . مارکسیسم-لنینیسم اندیشه مائوتسه‌تونگ نیروی راهنمای رسمی در تعامل با سایر کشورها بود. اما تنها پس از چهاردهمین کنگره حزب کمونیست چین در سال ۱۹۹۲، «سوسیالیسم با ویژگی‌های چینی»[1] دنگ شیائوپینگ ، به ایدئولوژی راهنما تبدیل شد که در آن توجه ویژه‌ای به تثبیت روابط بین‌الملل به عنوان

1 Socialism with Chinese Characteristics’

یک رشته دانشگاهی برای تحقیقات نظری و تجربی معطوف شد . در نتیجه ، «انجمن ملی تاریخ روابط بین‌الملل»[1] در سال ۱۹۸۰ تأسیس شد و در سال ۱۹۹۹ نام خود را به «انجمن ملی مطالعات بین‌الملل چین»[2] تغییر داد .(Yaqing,2009:187) با گذشت سال‌ها ، چین به عنوان یک کشور متمدن، کم‌کم متوجه شد که نیاز به توسعه نظریه‌های روابط بین‌الملل چینی خود دارد. برای محققان روابط بین‌الملل چینی، نظریه‌های چینی روابط بین الملل باید ریشه در فلسفه سنتی چینی و دستاوردهای نظری غرب داشته باشد . این در نهایت می‌تواند به امکان نظریه روابط بین‌الملل چینی تحت دیدگاه روابط بین‌الملل غیرغربی منجر شود. که با «افزودن مفروضات هستی‌شناختی غنی و متنوع، به تکثر مبانی معرفت‌شناختی نظریه روابط بین‌الملل غربی کمک خواهد کرد».(دهقانی فیروزآبادی ، ۱۳۸۹: ۵۶)

اندیشمندان چینی روابط بین‌الملل ، توسعه نظریه‌های بومی را نه جایگزینی برای نظریه-های غربی بلکه در راستای غنی‌سازی آن می‌دانستند . آنها براین باور بودند که نظریه‌های غربی در مطالعات بین‌الملل فاقد آموزه‌های قدرتمند و ارائه پاسخ‌های رضایت‌بخش هستند . لذا نتیجه‌گیری‌های نظریه‌های غربی نیز نسبی می‌باشند . شین یافنگ[3] اعتقاد داشت که باید یک مکتب چینی پیرامون مسائل اصلی بین‌الملل ایجاد کرد تا زمینه ادغام مسالمت‌آمیز چین در جامعه بین‌الملل تسهیل گردد. (Xinning,2000: 40)

با این حال، این مطالعه تلاشی برای بررسی ماهیت و پیامدهای نظریه‌پردازی روابط بین‌الملل چین و نگاه نظریه‌پردازان چینی به رشد و قدرت‌یابی چین است. سوال اصلی این پژوهش این است که رویکرد نظریات چینی روابط بین‌الملل به رشد و قدرت‌یابی چین چگونه می‌باشد . فرضیه اصلی مقاله این است که نظریات چینی روابط بین‌الملل به دنبال مشروعیت‌بخشی و تثبیت موقعیت چین در نظام بین‌الملل هستند و در این راستا از آراء اخلاقی و جهان گرایانه کنفوسیوس و دیگر اندیشمندان چینی الهام می‌گیرند .

1 National Association of History of International Relations'
2 China National Association for International Studies
3 Qin yaqing

## پیشینه پژوهش

مقاله استانلی‌هافمن به عنوان نقطه‌عطفی در فضای نقد حوزه اندیشه‌ورزی بین‌المللی و آمریکایی شدن رشته روابط بین‌الملل محسوب می شود که با اندیشه دانش روابط بین‌الملل ، مساوی با هویت آمریکایی در نظریه استیو اسمیت ، قابل پیگیری می‌باشد . راندال‌کالینز اعتقاد دارد که ساختار جهان روشنفکری فقط به تعداد محدودی از موقعیت‌ها اجازه می‌دهد تا بیشتر مورد توجه قرار گیرند و درواقع هر گونه نوآوری نظری ، با مخالفت گفتمان هژمونیک غربی مواجه خواهد شد . تورتن نیز در سال ۲۰۱۶ از نوعی سلطه پاردایمی از نوع بلوک هژمونی گرامشی سخن گفت . در این بلوک ، اکثریت جامعه پژوهشی روابط بین‌الملل براساس نرم‌ها و قواعد نظریات غربی روابط‌بین‌الملل عمل می‌نمایند . همچنین ،آچاریا از نظریه‌پردازانی است که بر مطالبات غیر آمریکایی و غیر غربی جهت پیشبرد نظریه‌پردازی روابط بین‌الملل اصرار دارد . نگرش او در قالب «روابط بین‌الملل جهانی» می‌تواند به آن مطالعات بین‌المللی که در چارچوب نظریات غربی روابط بین‌الملل قرار ندارند ، مشروعیت بخشد .

اگر قرار است از نظریات غربی-آمریکایی دوری شود باید به سراغ روایات دیگر از جمله مطالعات فرودستان[1] آنتو نیوگرامشی که به گروههای تحت هژمونی طبقات مسلط اشاره دارد ، مراجعه کنیم . انگارش دوباره نظریه‌های روابط بین‌الملل اساسا بازاندیشی در خصوص این مسئله می‌باشد که روابط بین‌الملل از چه چیزی تشکیل می‌شود . این بازانگارش ما را به این فهم می‌رساند که روابط بین الملل به عنوان رویه‌های اجتماعی فضایی را ایجاد نموده که در آن یک فهم خاص بر فهم‌های دیگر سلطه پیدا کرده‌اند و رویه‌های قدرت و سلطه کنونی چارچوب‌های طبیعی تلقی می‌گردند . بنابراین ، مسئولیت نظریات انتقادی همچون نظریات چینی روابط بین‌الملل بررسی این مسئله است که چرا صداهایی خاص از نظریه‌های روابط بین‌الملل برجسته شده‌اند و چه صداهایی به واسطه این سلطه ، خاموش گردیده‌اند و بدین وسیله امپریالیسم معرفتی در روابط بین الملل را مورد سوال قرار دهند .

---

1 sub altern studies

حمیرا مشیرزاده در مقاله «رویکرد پسا استعماری و مطالعات بین‌الملل در ایران» در سال ۱۴۰۳ به دنبال امکان‌سنجی پسا استعمارگرایی مطالعات بین‌المللی در ایران است . از نظر او ، اروپامحوری حاکم بر مطالعات بین‌الملل در ایران باعث مساهمت در گرایش به پسا استعمارگرایی در مطالعات بین‌المللی شده است . او در این مقاله تاکید دارد که توجه جدی بر لزوم فرا رفتن از نگاه‌های غرب محور در مطالعات بین المللی می‌تواند به ایجاد نظریه‌پردازی بومی –فراغربی با نگرش ایرانی-اسلامی در ایران منجر گردد .

سید جلال دهقانی فیروز آبادی در مقاله «مبانی فرا نظری نظریه اسلامی روابط بین الملل» در سال ۱۳۸۹ تلاش نموده است ، مستقل از نظریات روابط بین‌الملل غربی از جمله اثبات‌گرایی ، واقع گرایی ، تفسیرگرایی و سازه انگاری ، رهیافت فرانظری اسلامی را در قالب واقعگرایی انتقادی تبیین نماید . او در این تلاش نظری برآن است که رهیافت فرانظری نظریه اسلامی روابط بین‌الملل بر اصول هستی‌شناختی ، معرفت‌شناختی و روش-شناختی خاص و مستقلی استوار است که آن را از رهیافت‌های فرانظری رایج و متداول در روابط بین‌الملل متمایز می‌سازد . او در این تلاش نظری ، با ارائه مفهوم زمینه پروردگی[1] براین باور است که براساس آموزه‌ها ، متون و معارف اسلامی می‌توان پردازش و ارائه یک نظریه اسلامی روابط بین‌الملل را فراهم نمود و به نقد ایدئولوژیک و فرانظری گفتمان غالب خردگرایی در روابط بین‌الملل پرداخت و به تکثرگرایی روشی و نفی تفوق و استیلای یک گفتمان خاص بر روابط بین‌الملل کمک نمود .

همچنین در کتابی که توسط یوان مینگ[2] در مورد ساختار نظریه روابط بین‌الملل در چین ویرایش شده است ، تأکید می‌کند که «تحقیقات انجام شده توسط محققان غربی روابط بین‌الملل به ناچار توسط محیط ملی و فرهنگی که در آن قرار دارند محدود می‌شود.» وی معتقد است که «علوم اجتماعی همیشه نشانه‌های قوی از طبقات اجتماعی دارند و همیشه هدفشان خدمت به منافع خاص است» با این حال، او معتقد است که «توسعه نظریه روابط بین‌الملل نیازمند تلفیق ایده‌هایی از فرهنگ‌های متنوع است، زیرا تحلیلی از

1 contextualized
2 Yuan Ming

منظر فرهنگی تنها یک یا اقلیتی از کشورها به سختی می‌تواند حق مطلب را در مورد ماهیت رنگارنگ و کلی موضوعی که باید توصیف و توضیح دهد ، ادا کند.»
غلامعلی چگنی‌زاده در مقاله «قدرت‌یابی چین : رویکرد نظری به تغییر در سیاست بین-الملل» در مجله پژوهش حقوق و سیاست به دو رویکرد نظری در خصوص قدرت‌یابی چین اشاره می‌کند. اولی رویکرد نظری نئولیبرالیسم (از جریان اصلی نظریات روابط بین الملل) با نظریه‌پردازانی همچون جان ایکنبری و ریچارد روزکرانس می‌باشد که یک دیدگاه خوشبینانه به ظهور چین دارند رویکرد دوم ، اکثر نظریه پردازان رئالیستی روابط بین‌الملل هستند که به عنوان قالب و پاردایم فکری مسلط درجهان قدرت‌های درحال خیزش همچون چین را قدرتهایی چالشگر می‌دانند که در مسیر خیزش خود به جنگ و یا زور متوسل می‌شوند و لذا معتقد هستند که چین راه پیروزی را مسالمت‌آمیز طی نخواهد کرد . بنابراین ، این مقاله به نظریات غیر غربی روابط بین‌الملل از جمله نظریات چینی هیچگونه اشاره‌ای نمی‌کند .

امیر عباسی در مقاله «هویت متحول سیاست خارجی چین و راهبرد نظم‌سازی نهادی در دوره پسامائو» در مجله پژوهش‌نامه ایرانی سیاست بین‌الملل ،در سال۱۴۰۱ ، کنار گذاشتن ایده‌های مائو را در تحول سیاست خارجی چین موثر دانسته و توسعه اقتصادی و تعامل با نظام سرمایه‌داری برای افزایش سهم خود از اقتصاد جهانی را عامل موثر در قدرت یابی چین دانسته و در این راستا از سازمان‌ها و نهادهای چندجانبه جهت توسعه و ارتقاء موقعیت اقتصادی و موازنه سازی نهادی استفاده می‌کند . دراین مقاله نیز عامل تحول سیاست خارجی چین ، نخبگان حاکم در سیاست خارجی چین بوده و هیچ اشاره تئوریک به نقش نظریه‌های چینی روابط بین‌الملل برای کاربست در قدرت‌یابی چین اشاره نمی‌شود و نویسنده نظریات جریان اصلی روابط بین‌الملل را به کار برده و از نظریه‌های چینی روابط بین‌الملل غافل می‌باشد .

بنابراین با مرور آثار و ادبیات دانشگاهی قابل توجهی که پیرامون ظهور چین از دیدگاه نظریات جریان اصلی روابط بین‌الملل تکامل می‌یابند متوجه این نکته می‌شویم که در خصوص قدرت‌یابی چین از منظر نظریه‌های چینی روابط بین‌الملل پژوهش مستقلی

صورت نگرفته است و صرفا در لابه‌لای متون و به صورت گذار به این مسئله پرداخته شده است . در مقایسه با ادبیات موجود ، نوآوری پژوهش حاضر در این است که قدرت‌یابی چین را از دیدگاه نظریات چینی و غیر غربی جریان اصلی روابط بین‌الملل مورد بررسی قرار می‌دهد .

## روش[1]

روش پژوهش مورد استفاده در این پژوهش ، روش تبیینی-تحلیلی می‌باشد و درچارچوب مفهوم تیانشیا که چارچوبی برای حکمرانی چینی در روابط بین‌الملل به حساب می‌آید ، به تبیین مسئله قدرت‌یابی چین از دیدگاه اندیشمندان چینی خواهیم پرداخت .

## تیانشیا : چارچوبی برای درک نظریات چینی

هدف از نظریه پردازی ، بالا بردن شناخت ما از سیاست جهانی است . هر نظریه نیز مرهون چارچوبی است که دستگاه هستی شناسانه (واقعیت بنیادین و سرشت قوام بخش واقعیت اجتماعی و سیاسی ) و معرفت شناسانه (چگونگی امر شناخت واقعیت ) آن را تشکیل می‌دهد . در روابط بین‌الملل چگونگی فهم جهان ، منوط به چگونگی تعریف جهان است . در این پژوهش از مفهوم نظام تیانشیا جهت تبیین رویکرد نظریات چینی روابط بین‌الملل به رشد و قدرت‌یابی چین می‌پردازیم . ژائوتیانگ یانگ که با مفهوم چینی تیانشیا اعتبار یافت بر این باور است که ریشه مشکلات بشری در قرن ۲۱ از جمله ناسیونالیسم ، پوپولیسم ، نابرابری فزاینده ، تخریب محیط زیست ، تروریسم و دولت‌های ورشکسته از تفکری ناشی می‌شود که ما را به جهان‌بینی دولت محدود می‌کند . ژائو براین باور است که ما در دنیای وستفالیایی زندگی می‌کنیم و با توجه به ماهیت آنارشیک آن ، دائما با یکدیگر برای کسب قدرت رقابت می‌کنیم . ژائو از مهم‌ترین نظریه‌پردازان چینی روابط بین‌الملل است که به دنبال ایجاد نظمی جدید و هماهنگ به فراسوی دولت‌های ملی می‌نگرد و از جهانی شدن به عنوان یک تغییردهنده بازی یاد می‌کند . از نظر او آنچه که امروز اساسی است ، اصلاحات سیستم مبتنی بر دولت ملت و بازگشت به ترتیبات سنتی چینی است . برای ایجاد

1. Method

سیستم جدید او به مفهوم پیشامدرن تیانشیا متوسل می‌شود . تیانشیا به معنی «همه زیر آسمان» یکی از اساسی‌ترین مفاهیم در اندیشه سیاسی چین است . این مفهوم سه معنی مختلف دارد . ۱- همه زیر آسمان به عنوان یک عنصر سرزمینی ۲- یک انتخاب مشترک به عنوان یک عنصر هنجاری و ۳- یک نهاد جهانی (Zhao ,2009:31)

در نظام تیانشیا یک الگوی حکمرانی غلبه دارد که به جای بازدارندگی نظامی ، جاذبه-های نظامی غلبه دارد . به عبارت دیگر ، مزایای همکاری را با قدرت نظامی و نظم مبتنی بر سلطه و برتری ، جایگزین سازد . بدین ترتیب در قالب نظام تیانشیا ، دولت‌های عضو بر امنیت ، نظم مشترک و حفاظت از منافع اعضاء تاکید داشتند .(Yan, 2019:146) از نظر ژائو ، فلسفه سیاسی چین به دنبال کامل کردن یک سیستم سیاسی است . زیرا معتقد است یک سیستم سیاسی خوب آن است که بتواند در تمام سطوح سیاسی ، از ابتدایی‌ترین تا بالاترین و از محلی به ابعاد جهانی اعمال شود . در سیستم تیانشیا یکنواختی منجر به هماهنگی می‌شود . از نظر ژائو سیستم تیانشیا در واقع یک حرکت از داخل به خارج است . جایی که اعمال اخلاقی افراد از خانواده به دولت و در نهایت به جهانیان سرایت می‌کند .بنابراین ، تیانشیا یک سیستم جهانی بدون مرز و هماهنگ است که به موجب آن یک دولت متعالی جهانی دولت‌ها را مدیریت می‌کند . (Zhao ,2009:36)

ژیمینگ[1] با تحلیل رفتار آمریکا بعنوان یک رهبر بین المللی که از زمان جنگ سرد و مخصوصا با انتخاب رئیس جمهور آمریکا دونالد ترامپ و بازگشت سیاست اول آمریکا ، به این نتیجه می‌رسد که چین باید رهبری تسهیل‌کننده در امور بین‌الملل باشد و در این راستا هیچ شباهتی به رهبری هژمونیک آمریکا نداشته باشد . از نظر او رهبری ایالات متحده آمریکا در چارچوب نظریه‌های رئالیستی و برپایه توزیع قدرت انجام می‌شود که بخشی از ویژگی آن عنصر اجبار است . اما رهبری چین در چارچوب رئالیسم اخلاقی که ویژگی اصلی آن رضایت ، مشروعیت و قدرت نرم است ، اعمال می‌شود . (Zhiming, 2017:49)

1 Zhiming

در چارچوب اندیشه سیاسی سنتی چین ، پرستیژ بین‌المللی کشورها از حکمرانی با فضیلت ناشی می‌شود نه حکمرانی جابرانه . از نظر ژیمینگ ، آمریکا و قدرت‌های بزرگ عمدتا از طریق پیروزی در جنگ‌ها به اعتبار بین المللی دست یافته‌اند . اما چین می‌تواند در شرایط فعلی با تسهیل همکاری‌های بین المللی اعتبار بین‌المللی خود رابه دست بیاورد و به قهرمان چندجانبه‌گرایی تبدیل شود . لذا از نظر او چین می‌تواند با تسهیل همکاری‌های بین‌المللی از «دام توسیدید[1]» که توسط گراهام الیسون بیان گردیده است ، نجات یابد . در نظریه «در دام توسیدید» گراهام آلیسون ، چین و آمریکا در نهایت در مسیر جنگ و برخورد قرار خواهند گرفت. (Allison,2015:23)

در این پژوهش ، می‌توان استدلال کرد که نظریه‌های غالب روابط بین‌الملل غربی موجود ، ماهیت استعماری دارند و بنابراین، فضا را برای سنت‌های محلی و تجربیات تاریخی جهان غیرغربی انکار می‌کنند . بنابراین ، نیاز است که زمینه تحقق و تدوین نظریه‌های غیرغربی روابط بین‌الملل فراهم شود و نظریات چینی روابط بین‌الملل در این راستا عمل می‌کنند . در این زمینه ، باید این مفهوم‌سازی از نظریه‌های بین‌المللی چینی را در چارچوب وسیع‌تری از دیدگاه‌های روابط بین‌الملل غیرغربی تحقق بخشید . از این رو، بحث ، گفتگو و کشف زمینه‌های پشت تولید نظریه‌های روابط بین‌الملل غیرغربی از منظر یک دولت متمدن به طور کلی و نظریه‌های روابط بین‌الملل چینی تحت پدیده ظهور چین به طور خاص، بسیار مهم است.

دانش غیرغربی از جمله نظریات چینی روابط بین‌الملل ، فرضیه های مکملی برای تفکر درباره موضوعاتی که نادیده گرفته شده‌اند یا به طور متفاوتی در حلقه‌های مسلط آکادمیک مفهوم‌سازی شده‌اند ، ارائه می‌دهند . اندیشه‌های انتزاعی غربی که رهبران یا روشنفکران ملی‌گرای کشورهای غیرغربی آموخته‌اند به خودی خود اهمیت ندارد ، بلکه نحوه بومی‌سازی و بسط عملی آنها است که می‌تواند منبع راستینی برای نظریه غیرغربی روابط بین‌الملل محسوب شود . بومی‌سازی نظریه‌های غیرغربی روابط بین‌الملل را آچاریا چنین تعریف می‌کرد : «ساخت و پرداخت فعالانه اندیشه‌های بیگانه توسط بازیگران محلی

1 The Thucydides Trap

که نتیجه‌اش در هم آمیختن این اندیشه با باورها و رویه‌های محلی است» . ,Acharya) (2009:65 لذا اگر چه جریان‌های فکری غربی به همان چیرگی مورد نظر گرامشی دست یافته‌اند ، ولی هنوز امکان‌هایی برای کثرت‌گرایی در این حوزه وجود دارد .

## مفهوم چینی «تئوری»

مفهوم اساسی نظریه در چین به طور قابل توجهی با آنچه در معرفت‌شناسی جریان اصلی غرب یافت می‌شود ، متفاوت است . در حالی که طبق دیدگاه اخیر ، کارکرد نظریه شامل توضیح و پیش‌بینی است . نظریه در برداشت چینی ، باید در خدمت هدف انقلاب و سازندگی سوسیالیستی باشد . چنین برداشتی هم بر محتوای ایدئولوژیک یک نظریه و هم بر اثربخشی آن در کاربرد تأکید دارد . بنابراین از منظر نظریه های چینی، نظریه‌ها به شدت ایدئولوژیک‌محور هستند و باید بتوانند عمل را به شیوه‌ای «درست[1]» هدایت کنند. صحت ایدئولوژیک و همچنین اثربخشی در هدایت سیاست‌گذاری ، در قضاوت ارزش یک نظریه بسیار مهم هستند.(Kumar,2018:25) از نظر تئوری‌های چینی ، نظریه‌های از نظر ایدئولوژیک نادرست ، «انقلابی[2]» نیستند و بنابراین «پوچ[3]» هستند . در حالی که نظریه‌هایی که نمی‌توانند در عمل راهنمایی ارائه دهند ، بی‌فایده یا «اشتباه[4]» تلقی می‌شوند . لذا با توجه به ماهیت خاص برداشت چینی‌ها از نظریه ، می‌توان نظریه‌ها را به «نظریه درست»، «نظریه نادرست»، «نظریه انقلابی» و «نظریه پوچ» طبقه‌بندی کرد .(Kumar,2018:29)

از منظر نظریات چینی، نظریه روابط بین‌الملل غربی از نظر سیاسی و فرهنگی محدود است و تنها چشم‌اندازی جزئی از سیاست بین‌الملل ارائه می‌دهد . سنت در نظر گرفتن نظریه به عنوان یک راهنمای عملی به دوره انقلابی چین در آغاز دهه ۱۹۰۰ برمی‌گردد . گسترش مارکسیسم و لنینیسم، و موفقیت بعدی انقلاب با کمک آن نظریه‌ها، رهبران چین را متقاعد کرد که اهمیت ساختارهای نظری ناشی از کاربرد عملی آنهاست . همانطور که دنگ شیائوپینگ در کنگره حزب خاطرنشان کرد: «مارکسیسم راهنمای عمل است» . با

1 right
2revolutionary
3 empty
4 wrong

قرار گرفتن در چنین برداشت کاملاً محدود از نظریه ، ساخت نظریه روابط بین‌الملل در چین نمی‌تواند جز با «عمل‌گرایی»[1] قوی هدایت شود .(Yaqing, 2009:193) بنابراین ، به نظر می‌رسد از منظر نظریه‌پردازان چینی روابط بین الملل ، نظریه‌پردازی تنها در صورتی می‌تواند جایگاه خود را پیدا کند که آموزنده و در سیاست‌گذاری ارزشمند باشد . اکثر محققان بزرگ چینی معتقدند که دو مکتب در نظریه روابط بین‌الملل وجود دارد: نظریه روابط بین‌الملل بورژوایی غربی (که «نادرست» نامیده می‌شود) و نظریه روابط بین‌الملل مارکسیستی-لنینیستی یا سوسیالیستی (که «درست» نامیده می‌شود).

## تطور و تحول در نظریات چینی

کین یاکینگ[2] معتقد است که توسعه روابط بین‌الملل به عنوان یک رشته دانشگاهی در چین در سه مرحله رخ داده است :

۱- مرحله پیش از نظریه‌پردازی (۱۹۶۰-۱۹۹۰)،

۲- مرحله یادگیری نظریه (۱۹۹۱-۲۰۰۰).

۳- و مرحله نظریه-نوآوری (۲۰۰۷ تا امروز)(Yaqing, 2011:242)

در مرحله پیش از نظریه‌پردازی[3] (۱۹۹۰-۱۹۶۰)، هم مارکسیسم و هم لنینیسم غالب بودند ، اما هیچ تلاش آگاهانه‌ای برای ساختن یک الگوی نظری صورت نگرفت . این دوره‌ای بود که مائو تسه‌تونگ «نظریه سه جهان» خود را توسعه داد . مارکسیسم-لنینیسم و اندیشه مائو تسه‌تونگ اصل راهنما بودند و از ماتریالیسم دیالکتیکی به عنوان ابزاری برای سنجش تضادها در امور بین‌الملل استفاده می‌کردند . در این دوره توجهات ، فقط به تضاد بین سرمایه‌داری و کمونیسم و توازن قدرت معطوف گردید . به طور کلی ، ویژگی‌های مطالعه روابط بین‌الملل در دوره ۱۹۶۰الی ۱۹۹۰ در چین را می‌توان چنین خلاصه کرد . اول ، در حالی که مارکسیسم و لنینیسم به عنوان راهنمای تحقیق پذیرفته می‌شدند، عمل انقلاب و سازندگی چین در رابطه با وضعیت در حال تغییر بین‌المللی مورد مطالعه قرار

1 pragmatism
2 Qin Yaqing
3 pre-theory phase

می‌گرفت . دوم ، تحقیق در مورد مسائل بین‌المللی مستقیماً در خدمت نیازهای دولت چین برای رسیدگی به روابط دیپلماتیک و مبارزات بین‌المللی بود . سوم ، حوزه تحقیق در این دوره بر مسائل مربوط به امنیت ملی چین و دشمنان آن در نظام دوقطبی متمرکز بود . چهارم ، آنچه «نظریه سیاست بین‌الملل» نامیده می‌شد ، صرفاً تفسیرهایی از دیدگاه‌های مارکس، انگلس، لنین، استالین و مائو تسه‌تونگ بود و دروس دانشگاهی عمدتاً برای توضیح نظریه‌های مارکسیستی امپریالیسم، استعمار، جنبش‌های آزادی‌بخش ملی و جنگ و صلح طراحی شده بودند . (Xinning, 1997:38)

در مرحله یادگیری نظریه[1] (۲۰۰۰-۱۹۹۱)، نظریه‌های غالب غربی روابط بین الملل مانند لیبرالیسم و رئالیسم به نیروی هدایت‌کننده در میان جوامع روابط بین‌الملل چین برای توضیح فرآیندهای تصمیم‌گیری سیاست خارجی چین تبدیل شدند . پس از چهاردهمین کنگره حزب کمونیست چین در سال ۱۹۹۲، توجه ویژه‌ای به تأسیس رشته روابط بین‌الملل تحت عنوان «سوسیالیسم با ویژگی‌های چینی» توسط دنگ شیائوپینگ برای تحقیقات نظری و تجربی معطوف شد. در این دوره ، به دلیل تنش بین نظریه‌های غالب روابط بین‌الملل غربی ، تلاش‌هایی برای توسعه نظریه‌های روابط بین‌الملل چینی با به‌کارگیری فلسفه سنتی چینی و دستاوردهای نظری غرب صورت گرفت . در شانزدهمین کنگره حزب کمونیست چین در سال ۲۰۰۲، جیانگ زمین «سه نماینده»[2] را پیشنهاد داد. «سه نماینده» به عنوان یک اندیشه سیاسی در اسناد حزبی ذکر شده است،که در آن از حزب کمونیست چین انتظار می‌رفت نماینده نیروهای مولد اجتماعی پیشرفته، فرهنگ پیشرفته و نماینده منافع مردم باشد .(Yaqing, 2009:199)

در این دوره ، تمرکز روابط بین‌الملل در چین تا حدودی از نظریه‌های کلاسیک جریان اصلی روابط بین‌الملل به ویژه به مکتب انگلیسی روابط بین‌الملل تغییر یافته است. این‌ها زمان‌هایی بودند که حزب کمونیست چین تلاش می‌کرد از نظریات جریان اصلی و غربی مسلط ، درس بگیرد. اما محققان روابط بین‌الملل چین واقعاً به دنبال روایت‌های جایگزین برای توضیح سیاست خارجی چین بودند، به خصوص پس از حادثه میدان تیان‌آن‌من در

1 theory-learning phase
2 Three Represents

سال ۱۹۸۹. در واقع، این مرحله، محققان روابط بین‌الملل چینی را مجبور کرد تا خلاقانه روی نظریه‌های غالب غربی موجود و فلسفه چینی با هم کار کنند . پس از مرحله‌ی یادگیری نظریه، مرحله‌ی تعمیق (۲۰۰۱-۲۰۰۷) علاقه به سازنده‌گرایی را توسعه داد، که همزمان با بحث در مورد «ظهور مسالمت‌آمیز چین» تحت فلسفه‌ی چینی «یی جینگ یا ای چینگ»[1] بود، که دلالت بر تغییرپذیری هویت و رفتار دارد. همچنین، محققان چینی روابط بین‌الملل متوجه شدند که نظریه‌های روابط بین‌الملل نه تنها ابزاری برای تفسیر سیاست خارجی، بلکه وسیله‌ای برای درک پیچیدگی‌های سیاست بین‌الملل نیز هستند. (Yaqing, 2011:245) شکی نیست که این مرحله، مرحله‌ای بود که محققان روابط بین‌الملل چین، روش‌شناسی و چارچوب‌های تحلیلی غربی را آموختند . اما آنها سعی کردند جوهره هستی‌شناختی را از فلسفه باستانی چین استخراج کنند تا ادغام اقتصاد چین در سازمان تجارت جهانی در سال ۲۰۰۱ را توضیح دهند .

در مرحله نوآوری نظریه (از ۲۰۰۷ تا به امروز) تمرکز بیشتر بر «چگونگی ساخت نظریه روابط بین‌الملل چین» است و اینکه «آیا باید نظریه روابط بین‌الملل چین را توسعه داد؟»، که در این دوره - سوالات مربوط به چگونگی - آغاز مرحله نوآوری نظریه را نشان می‌دهد . در هفدهمین کنگره حزب کمونیست چین در سال ۲۰۰۷، هو جینتائو «چشم‌انداز علمی توسعه[2]» را مطرح کرد که در آن بر «جهان هماهنگ[3]» و «جامعه هماهنگ[4]» تأکید شده بود که بدون توسعه مسالمت‌آمیز نمی‌توان به آنها دست یافت. می‌توان به وضوح دید که تأکید جیانگ زمین بر ایجاد یک «جامعه مرفه[5]» تا سال ۲۰۲۰ از طریق حفظ نرخ رشد بالا بود، اما تأکید هو جینتائو بر توسعه اقتصادی متوازن و پایدار بود . علاوه بر این، علاقه به سازه‌انگاری با بحث رسمی در مورد ظهور مسالمت‌آمیز چین همزمان گردید و این مسئله منجر به تعریف مجدد منافع ملی چین و استراتژی چین برای توسعه مسالمت‌آمیز در جهان شد .(Yan, 2008:156) پس از هجدهمین کنگره حزب کمونیست چین در سال

1 yi jing or I Ching
2 scientific outlook on development
3 harmonious world
4 harmonious society
5 well off society

۲۰۱۲، رئیس جمهور شی جین پینگ درباره «رویای چینی[1]» و «ابتکار کمربند و جاده[2]» صحبت کرد. در داخل کشور، او بیشتر بر ایجاد یک جامعه مرفه با ریشه‌کن کردن فقر برای حدود ۵۰ میلیون نفر تحت اصلاحات اقتصادی چین تا سال ۲۰۲۰ تأکید داشت. در خارج از کشور، او در مورد نقش‌های مثبت طرح کمربند و جاده با اتصال اروپا به آسیا و احیای مسیرهای ابریشم باستانی سخن به میان آورد .

اکنون، مذاکراتی در مورد گنجاندن کشورهای غرب آسیا یا خاورمیانه، آمریکای لاتین و آفریقا در طرح کمربند و جاده چین نیز وجود دارد. تأسیس بانک سرمایه‌گذاری زیرساخت آسیا و بانک توسعه جدید بریکس، میزبانی اجلاس گروه ۲۰ در هانگژو و سخنرانی شی جین پینگ، رئیس جمهور چین، در مجمع جهانی اقتصاد ، که در آن بر مزایای جهانی شدن تأکید کرد و همچنین نقش رهبری چین در توافق اقلیمی پاریس ۲۰۱۶ برای ایجاد یک نظم اقتصادی جهانی فراگیر، عادلانه و منصفانه را نمی‌توان نادیده گرفت. (Kumar,2018:30) از این رو، به وضوح تغییری در سیاست خارجی چین از استراتژی ۲۴ کاراکتری دنگ شیائوپینگ، که شامل «کم‌توجهی و انتظار برای فرصت مناسب برای خود[3]» است، به نقش رهبری جهانی شی جین پینگ در امور ژئوپلیتیکی و ژئواکونومیکی وجود دارد .( Zhao, 2009:11) در واقع ، به نظر می رسد که علاوه بر سیاستمدان چینی ، نظریات چینی روابط بین‌الملل نیز در دوره نوآوری نظریه به دنبال مشروعیت‌بخشی و تثبیت موقعیت چین در نظام بین‌الملل هستند و در این راستا از آراء اخلاقی و جهان‌گرایانه کنفوسیوس و دیگر اندیشمندان چینی الهام می‌گیرند.

## ظهور چین: نقطه کور در نظریه‌پردازی روابط بین‌الملل

استانلی هافمن در یک توصیف انتقادی نظریه‌های روابط بین‌الملل را به عنوان یک علم اجتماعی آمریکایی بر می‌شمارد . از نظر او چارچوب‌های اساسی نظریه‌های روابط بین-الملل تغییر قابل توجهی نکرده‌اند . چرا که کتاب‌های روابط بین‌الملل به طور مداوم توسط

1 Chinese Dream
2 Belt and Road Initiative
3 “keeping a low profile and bide for your time”

نویسندگان آمریکایی نوشته می‌شوند . الگوهای منتشر شده در مجلات تخصصی روابط بین‌الملل سلطه دانشمندان آمریکایی و اروپایی را نشان می‌دهد . و علی رغم درخواست برای جهان‌روایی[1] ، اساسا محلی[2] (غربی ) باقی مانده است . باری‌بوزان و ریچارد لیتل نیز معتقدند آراء غیرغربی در حوزه نظریه‌پردازی روابط بین‌الملل علی رغم پشت سرگذاشتن استعمار و استقلال یافتگی سیاسی کشورها ، همچنان ناچیز است . (آکاریا و بوزان، ۱۳۸۹: ۵۵)

مباحث نظری معاصر روابط بین‌الملل با تعدادی از مسائل مهم ازقبیل قدرت، زمان و احساسات گرفته تا التقاط پارادایمی و روابط بین‌الملل غیرغربی درگیر بوده است . جان مرشایمر و استفن والت در یکی از اشارات گاه به گاه خود به چین، خاطرنشان می‌کنند که «نحوه تفکر در مورد برخورد با چین در حال ظهور، بیش از هر چیز به دیدگاه گسترده فرد در مورد سیاست جهانی بستگی دارد». این بدان معناست که ظهور چین صرفاً موضوعی برای تحلیل توسط نظریه‌های آماده است . برعکس نظریات غربی روابط بین الملل که هیچ نوع تمرکزی بر ظهور چین ندارند ، نظریات چینی روابط بین الملل بر رشد و قدرت یابی چین تمرکز نموده اند و در واقع نظریه روابط بین‌الملل چین خود را وقف درک ظهور چین می‌کنند. وقتی ظهور چین «به معنای واقعی کلمه» درک شود و صرفاً به عنوان موردی برای آزمون نظریه در نظر گرفته شود ، نظریه‌پردازی آن معمولاً با دو گرایش در روابط بین‌الملل مواجه می‌شود: (Kumar,2018:31) ۱) تفکر در چارچوب پارادایم‌ها و ۲) بازگشت به مفاهیم آشنا و سنتی . اکنون این مسئله عیان شده است که چین و شرق آسیا به طور کلی پویاترین منطقه اقتصادی جهان هستند. استدلال این پژوهش و دیدگاه‌های پسا استعماری و نظریات چینی روابط بین الملل این است که هیچ نظریه روابط بین‌الملل که ادعای قدرت توضیحی و ارتباط با دنیای معاصر را دارد، نمی‌تواند به طور منطقی مورد ظهور چین و روابط بین‌الملل در شرق آسیا را نادیده بگیرد.

علاوه بر این، نظریه‌های موجود روابط بین‌الملل، همانطور که بسیاری اشاره کرده‌اند، مبتنی بر تجربیات اروپایی/غربی بوده‌اند. علیرغم چنین درخواست‌هایی برای پیوند دادن

1 cosmoplitanism
2 parochial

آسیا/چین با نظریه‌پردازی روابط بین‌الملل، عوامل متعددی همچنان مانع این تلاش می‌شوند. عامل اول مربوط به «جمعیت‌شناسی[1]» نظریه‌پردازان روابط بین‌الملل است. (Yaqing, 2011:136)در حالی که دیگر رشته روابط بین الملل یک علم اجتماعی آمریکایی یا غربی نیست. از دیدگاه نظریات پسا استعمارگرا ، رشته روابط بین‌الملل در «هسته نظری» خود همچنان تحت سلطه محققان «غربی» است که در بیشتر موارد به جای آسیا یا چین، از مطالعات موردی تجربی از اروپا و آمریکای شمالی بهره می‌برند . بنابراین رسالت نظریات چینی روابط بین الملل در وهله اول شالوده شکنی این جریان مسلط و به متن آوردن حاشیه‌ایی‌هایی مانند چین و کشورهای شرق آسیا است . همچنان که نظریات پسااستعمارگرایانه نیز اذعان می کنند که برای پیشرفت در نظریات روابط بین الملل باید به ویژگی حذف کننده فرهنگ غر حمله نمود و با نقد آن امکان توجه به فرهنگ‌ها و جوامع دیگر میسر می‌شود . دوم، در مقایسه با پایان ناگهانی و غیرمنتظره جنگ سرد، عامل «غافلگیری[2]» در ظهور مداوم چین وجود ندارد. در طول چند دهه گذشته، ظهور چین یا با شک و تردید تلقی شده است یا به عنوان نمونه‌ای عادی از ظهور و سقوط قدرت‌های بزرگ تلقی شده است. در مورد دوم، بدیهی است که همان منطق انتقال قدرت باید اعمال شود. یعنی، «چارچوب‌های نظری غربی»همچنان حرف‌های زیادی برای گفتن دارند . درباره «روابط بین‌الملل در آسیا»، چنین چارچوب‌هایی فقط باید هنگام اعمال در مورد آسیا، از نظر متغیرهایشان «حساس به زمینه[3]» باشند.(Wang ,2008:36) عامل سوم ممکن است به «استثناگرایی چینی» مربوط باشد . در حالی که برخی نیاز چندانی به نظریه‌پردازی در مورد ظهور چین نمی‌بینند زیرا این پدیده چیز جدید یا غیرمعمولی به نظر نمی‌رسد، برخی دیگر آن را صرفاً یک مورد متمایز می‌دانند که «تاریخ منحصر به فرد ۳۰۰۰ ساله انزوای اساسی آن، خود را خارج از محدوده هر نظریه کلی که ممکن است برای سایر کشورها قابل اجرا باشد، قرار می‌دهد».(Wang ,2008:33)

1 demography
2 surprise
3 context sensitive

بنابراین ، نظریات چینی روابط بین الملل ، با وام گرفتن از فرهنگ و سنت‌های چینی به دنبال تغییر و دگردیسی گفتمان مسلط روابط بین‌الملل می‌باشند .در نظریات جریان اصلی روابط بین‌الملل ، برداشت از ظهور چین به عنوان چیزی عادی یا منحصر به فرد، نشان دهنده یک «مشکل گسترده‌تر» در نظام بین الملل است. در حالی که بحث نظریات روابط بین‌الملل چین در پی آن بوده است که ظهور چین را به عنوان «هسته نظری» خود قرار دهد و برخی از نظریه‌پردازان چینی سهم مهمی در این زمینه داشته‌اند.

## چینی‌سازی نظریه‌های روابط بین‌الملل

به نظر می رسد ، تلاش های زیادی برای توسعه روابط بین‌الملل چینی صورت گرفته است. جایی که محققان برجسته چینی مانند یان‌شوئتونگ[۱]، ژائو تینگ‌یانگ[۲] و کین‌یاچینگ[۳] دائماً بر نیاز به یک «مکتب چینی[۴]» روابط بین‌الملل یا «نظریه‌های روابط بین‌الملل با ویژگی‌های چینی» تأکید می‌کنند . یان شوئتونگ بر لزوم اولیه توسعه نظریه‌ها و سپس تلاش برای توسعه تدریجی یک «مکتب چینی روابط بین‌الملل» تأکید کرد. او با تأکید بر روش‌شناسی علمی اجتماعی و جهان‌گرایی نظری، اندیشه‌های سنتی مربوط به «دوره بهار و پاییز[۵]» و «دوره دولت‌های متخاصم[۶]» را در نظر می‌گیرد . تأکید او بر روش‌های کمی است، با این اذعان که پرسش‌های مختلف به روش‌های مطالعه‌ی متفاوتی نیاز دارند، از جمله آزمون فرضیه، تحلیل علّی، عینیت‌گرایی و قابلیت تأیید.(Yaqing, 2011:130)

بنابراین، او مفهوم نئورئالیستی کنت‌والتز را تأیید می‌کند که سیاست بین‌الملل تماماً درباره قدرت سخت است و می‌توان آن را به طور مؤثر از طریق ابزارهای «سطح تحلیل[۷]» درک کرد. در نتیجه، او دیدگاه‌های تحلیلی «موزی و لائوزی[۸]» را در سطح سیستم قرار

1 Yan Xuetong
2 Zhao Tingyang
3 Qin Yaqing
4 Chinese school
5 spring & autumn period
6 warring states period
7 level of analysis
8 Mozi and Laozi

می‌دهد و دیدگاه‌های «گوانزی و هانفیزی[1]» را در سطح دولت و دیدگاه‌های «کنفوسیوس، منسیوس و شونزی[2]» را در سطح فرد . با این حال، تأکید او بیشتر بر قدرت سیاسی در مقابل قدرت اقتصادی و نظامی، سلسله مراتب در مقابل هرج و مرج و بر هنجارهای بین‌المللی، اخلاق دولتی، ایده‌های سیاسی و خودِ ایده اقتدار انسانی است که منجر به «واقع‌گرایی با ویژگی‌های چینی[3]» شده است .(Zhao, 2009:11 ) بنابراین ، او بدون شک از یک روش تحقیق کمی علمی استفاده می‌کند . اما در عین حال ، سعی دارد از افکار باستانی چینی نیز برای توضیح فرآیند تصمیم‌گیری سیاست خارجی چین استفاده کند.

ژائو تینگ‌یانگ استدلال می‌کند که نظم جهانی موجود به دلیل فقدان ساختار حکمرانی فراملی در نهادهای بین دولتی غربی موجود،«غیرجهانی»است. از این رو، سازمان‌های مختلف بین‌المللی و سازمان‌های منطقه‌ای نمی‌توانند مسائل و امور جاری با ماهیت جهانی را حل کنند. در آیین کنفوسیوس، اصطلاح تیانشیا[4] (به معنای «همه زیر آسمان») بر وحدت جهان فیزیکی (زمین)، جهان روانشناختی (قلب عمومی مردم) و جهان سیاسی (یک نهاد جهانی) تأکید دارد. در نتیجه ، نهادهای تیانشیای کنفوسیوسی به معنای واقعی کلمه نهادهای جهانی هستند و بنابراین می‌توانند برای ایجاد یک جهان جهانی و حل مشکلات جهانی به شیوه‌های مؤثر مورد استفاده قرارگیرند. جهان‌بینی چینی همچنین از این نظر متفاوت است که بر ویژگی‌های سیاسی یک جهان‌بینی تأکید می‌کند که سلسله مراتب را ترجیح می‌دهد. از نظر او، عوامل اجتماعی مانند اخلاق، سلسله مراتب و هویت که در بین همه مردم جهان مشترک است، کلید سیستم تیانشیا هستند. (William , 2008:751)او همچنین «مکتب چینی» را به عنوان ادعای حاکمیت فرهنگی برای محافظت از روش منحصر به فرد چین در درک جهان می‌بینند. طرفداری او از یک مکتب چینی از نقطه نظر فرهنگ ناشی می‌شود. جایی که او استدلال می‌کند جهانی شدن خطری در

1 Guanzi and Hanfeizi
2 Confucius, Mencius, and Xunzi
3 realism with Chinese characteristics
4 Tianxia

فرآیند مفهوم‌سازی نظم نوین جهانی است . او در مورد دانش به عنوان تابعی از قدرت صحبت می‌کند .

چین یاچینگ[1] درباره ترکیب روش‌های غربی و چینی استدلال منطقی و توسعه نظریه صحبت می‌کند. او با آگاهی از اندیشه‌های چینی و غربی، تلاش کرده است تا اندیشه اصلی چینی را برای ساخت یک سیستم نظری مفهوم‌سازی کند و از رویه‌های چینی برای غنی‌سازی نظریه‌های تثبیت‌شده روابط بین‌الملل استفاده کند . از نظر او ، مسئله اصلی نظری نظریه روابط بین‌الملل آمریکا، حفظ هژمونی است . مسئله اصلی نظری نظریه روابط بین‌الملل بریتانیا نیز شکل‌گیری و توسعه جامعه بین‌الملل تحت مفهوم اروپایی خردگرایی است. (Tingyang,2006:36)با این تفاصیل ، او سه ویژگی اساسی برای توسعه یک نظریه متمایز چینی را به شرح زیر شرح می‌دهد: الف) باید مبتنی بر فرهنگ چینی، سنت‌های تاریخی و تجربه عملی باشد.ب) باید اعتبار جهانی داشته باشد و از سنت‌ها و تجربیات محلی فراتر رود. ج) فرضیات اصلی آن باید از فرضیات سایر نظریه‌ها متمایز باشد. او بیشتر بر توسعه یک نظریه چینی در چارچوب وسیع‌تر نظریه روابط بین‌الملل غیرغربی با استفاده از یک روش‌شناسی علمی تمرکز دارد. یاچینگ بر اهمیت گفتگوها بین محققان روابط بین‌الملل چینی و محققان روابط بین‌الملل غربی؛ بین محققان مسلط روابط بین‌الملل غربی موجود و محققان روابط بین‌الملل غیرغربی، و در نهایت بین محققان روابط بین‌الملل چینی تأکید می‌کند.(Tingyang,2006:36) در واقع ابتکار نظریات چینی روابط بین الملل این است که فرآیند نظریه‌های روابط بین‌الملل چینی را در چارچوب بزرگ‌تر نظریه‌های روابط‌بین‌الملل غیرغربی به عنوان گفتمان روابط بین‌الملل غیرغربی ، که هنوز در مرحله نوپای خود است، جای داده است .

## نظم چینی و مدل حکمرانی رابطه‌ای

توجه به این نکته مهم است که ظهور چین چگونه جهان‌بینی سیستم خراج‌گذاری باستانی آن را در رابطه با کشورهای شرق آسیا و سایر کشورهای جهان قرار می‌دهد . مثلاً اینکه

1 Qin Yaqing

سیستم خراج‌گذاری صرفاً تقسیم سرزمین‌ها بین دولت-ملت‌های مدرن و مستقل نیست. در اندیشه چین باستان، تاریخ همیشه نیروی هدایت‌کننده برای انجام امور خارجی بوده است. بنابراین، درک اندیشه‌های چین باستان در مورد روابط درون دولتی، یعنی چین‌محوری ، برای درک فرآیند تصمیم‌گیری سیاست خارجی چین امروز بسیار مهم است. در واقع، نظم جهانی شرق آسیا نیز مبتنی بر مفاهیم مرکزیت و برتری چین بود که سلسله مراتبی و غیربرابرگرا بودند. (Chan, 1998:3) مشابه خود جامعه چین . اصطلاحاتی مانند تیانشیا (همه زیر آسمان)، تیانزی[1] (پسر آسمان) و ژونگگو[2] (پادشاهی میانه) این واقعیت را برجسته می‌کنند . از نظر تاریخی، نظم شرق آسیا بر اساس زبان سیستم خراج‌گذاری بنا شده بود. اما می‌توان این روابط بین دولتی را بدون پایبندی به این اصطلاحات به معنای تحت‌اللفظی آن نیز تحلیل کرد، زیرا دلیل اصلی پشت این سیستم زبانی، از جهان‌بینی چینی ناشی می شود . (Feng ,2012:79)

با این حال، سیستم خراج به منبع تاریخی سنتی چینی به عنوان چائوگونگ تیشی[3] برمی‌گردد . حتی مردم چین نیز هیچ ایده‌ای در مورد مفهوم آن نداشتند . در این سناریو ، می‌توان استدلال کرد که نظم جهانی شرق آسیا باید در معنای بسیار وسیع‌تری درک شود و هرگونه تلاشی برای اعمال مفهوم سیستم خراج ناکافی خواهد بود . برای مفهوم‌سازی چائوگونگ تیشی، بر بررسی سنت‌های فکری چینی که ریشه عمیقی در فرهنگ باستانی آنها دارند، تأکید شده است. (Xinning, 1997:42)همگرایی و واگرایی تصورات چینی و تصورات غربی از نظم جهانی در گذشته و آینده می‌تواند راه دیگری برای بررسی آن باشد. یک راه ممکن این است که از طریق این ایده مطرح شود که دولت چین باستان بر اساس اصل «داتونگ»[4] کنفوسیوس (به معنای «هماهنگی بزرگ جهانی») با هماهنگی فرهنگی بنا شده است. به همین دلیل است که ما شاهد تأثیر زیادی از این افکار باستانی چینی بر موضوع سیاست‌های دولتی از نسل دوم تا پنجم رهبری در حزب کمونیست چین

1 Tianzi
2 Zhongguo
3 chaogong tixi
4 datong

هستیم . آنها در سیاست دولتی خود همیشه برای صلح و توسعه گسترده تلاش می‌کنند. چین به عنوان یک دولت-ملت دیگر از مفاهیم باستانی مانند ژونگ گوئو (به معنای «پادشاهی میانی[1]») پیروی نمی‌کند.(Feng ,2012:82)

برای بسیاری از محققان چینی، سیستم خراج هنوز یک مفهوم مرتبط است . زیرا چین در تلاش است تا به طور مداوم به عنوان یک دولت یادگیرنده در عرصه سیاست جهانی متحول و مفهوم‌سازی کند . در واقع، هرچند فرهنگ سیاسی چین نیز به تدریج تحت تأثیر هنجارها و فرهنگ سیاسی این سازمان‌های بین‌المللی و نظم جهانی موجود پس از فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی در سال ۱۹۹۱ قرار گرفت. اما حتی امروز نیز مفهوم باستانی داتونگ (هماهنگی بزرگ جهانی) و هماهنگی فرهنگی ، نیروهای فرهنگی را برای محافظت از حاکمیت و تمامیت ملی چین هدایت می‌کنند .(Tingyang, 2009:11) این نشان دهنده اعتماد به نفس فرهنگی چین برای یادگیری از فرهنگ‌های غربی بدون هیچ گونه احساس ناامنی است . علیرغم تلاش‌های چین برای اجتناب از سیاست قدرت‌های بزرگ تحت سیستم خراج ، می‌توان اهمیت تز پایان تاریخ و آخرین انسان فرانسیس فوکویاما را زیر سوال برد . دلیل اصلی پشت باور فرهنگی چینی، تغییر به عنوان یک فرآیند دیالکتیکی است که هم چین را به عنوان یک کشور متمدن و هم دولت-ملت مدرن غربی را در جریان ظهور و ادغام آن با جامعه جهانی تحت تأثیر قرار می‌دهد . مفهوم باستانی چینی «آی چینگ[2]» یا «یی جینگ[3]» بیش از ۵۰۰۰ سال است که نیروی هدایتگر این باور فرهنگی چینی مبنی بر «اجتناب‌ناپذیری تغییر» بوده است. علاوه بر این، ادغام چین در نظم جهانی موجود را می‌توان به طرق مختلفی تفسیر کرد: برخی از محققان چینی معتقدند که ادغام چین مزایای خاص خود را دارد و برای منافع کل جامعه جهانی مفید است . Geeraerts) (and Jing, 2010:26 اما این محققان چینی همچنین مصمم هستند که از مفاهیم باستانی چینی، مانند سیستم خراج ، به عنوان ابزاری برای محافظت از منافع ملی چین جدید استفاده

1 middle kingdom
2 I Ching
3 yi jing

کنند. در واقع ، چین با دقت تصمیم گرفته است که به جامعه جهانی بپیوندد تا از آن سود ببرد و منافع اقتصادی جمعیت خود را حفظ کند.

## نظریه‌های چینی و قدرت‌یابی چین

همچنان که در این پژوهش مورد بررسی قرار گرفت ، نظریه‌های چینی روابط بین الملل در خصوص ظهور چین بر دو رهیافت تاکید می‌کنند . اول اینکه نظریه‌پردازی آنها محصول و ابزاری برای مبارزه با گفتمان مسلط غرب است . این بدین معناست که بخشی از تلاش نظری آنها ، از عدم رضایت آنها از نظریات غربی روابط بین‌الملل نشات می‌گیرد . (Xinning ,1997:25) چرا که نظریات غربی روابط بین‌الملل بیشتر حاوی گفتمانهایی بوده‌اند که به استیلا و سلطه آمریکا بر نظام بین‌الملل منجر شده است . دوم اینکه نظریه-پردازی چینی در خود یک فرآیند هویت‌ساز برای مشروعیت بخشیدن و تثبیت موقعیت هژمونیک چین به همراه دارد که بیشتر از طریق کاربست جنبه‌های اخلاقی و جهان‌گرایانه به دنبال مشروع جلوه دادن ظهور چین هستند . (Smith,2020: 155) در واقع نظریه-پردازان چینی در حال توسعه یک چارچوب گفتاری و ایده‌پردازی برای سیاست خارجی چین هستند تا که نقش این کشور را به عنوان یک قدرت بزرگ تعریف و موقعیت هژمونیک آن را مشروعیت بخشند . سه موضوع از متن نظریه‌های روابط بین‌الملل چینی پیرامون هویت و آینده چین و چگونگی مواجهه چین با جهان بیرونی قابل استخراج است.

الف : ظهور جهان چند قطبی با خیزش چینی‌ها به عنوان یک قطب اصلی که در این دوره با افول نسبی قدرت آمریکا همزمان و تقارن یافته است و می‌تواند سرآغازی مسالمت آمیز در چارچوب چند جانبه‌گرایانه برای اداره جامعه جهانی باشد .

ب : استثناگرایی چین که برآیند تاریخ و فرهنگ باستانی متمایز و منحصر به فرد این کشور می‌باشد . در این قرائت و برداشت از ظهور چین ، چین یک قدرت در حال ظهور است . اما مسیری متفاوت از مسیر دولت‌های غربی خواهد پیمود . از نظر این گروه ، تاریخ غرب پر از استبداد است در حالی که چین یک هژمون خیرخواه است . (Liang ,1997:25) این گروه در برداشت‌های فکری خود وام‌دار اندیشه های کنفوسیوسی هستند .

ج : راه حل چینی به طور کلی در روابط بین‌الملل خواستار خلق هویتی با این منطق چینی است که جهان امروز کشورهایی با سیستم‌های سیاسی و اقتصادی ناهمگن تشکیل شده است . لذا برخلاف کشورهای غربی که به دنبال همگن سازی هستند ، راه حل چینی به دنبال ارائه یک الگوی واحد و خطی نیست که کشورهای دیگر را به تبعیت از خود وادار کند . (yongjine,2003:225) فلذا چین دستور زبان جدیدی را به دنیا ارائه خواهد داد . نظریه‌پردازان چینی روابط بین‌الملل با اتکا به تاریخ و فرهنگ باستانی این کشور در تلاش هستند تا با خلق ایده‌های بومی تصویری از نظم بین‌المللی و نقش چین در عرصه سیاست بین‌الملل ترسیم کنند و تصویری ظریف‌تر از خیزش چین ارائه دهند.

یکی از اندیشمندان بزرگ چین ژائوتیانگ‌یانگ است که با بازخلق مفهوم چینی تیانشیا جایگاهی بزرگ در چین دارد . اصلی‌ترین حمله او به پروژه دولت-ملت است . او مشکلات بشری قرن ۲۱ را ناشی از جهان بینی دولت-ملت می‌داند و باور دارد که ما در دنیای وستفالیایی زندگی می‌کنیم و با توجه به ماهیت آنارشیک نظام بین‌الملل ، برای کسب قدرت ، دائما در رقابت و تنازع به سر می‌بریم که به جای هماهنگی ، تفاوت‌ها را زیاد می‌کند . از نظر ژائو برای ایجاد نظمی جدید و هماهنگ بایستی به فراسوی دولت‌های ملی نگریست و یکی از راه‌حل‌های او بازگشت به ترتیبات سنتی چین است . ( Yaqing 2011:56,) او مفهوم تیانشیا را که ریشه در فرهنگ باستانی چینی بود برای ابداع سیستمی غیر از سیستم دولت-ملت‌ها پیشنهاد نمود .(Zhao ,2009:35)

تیانشیا به این مفهوم است که همه انسانها در بهشت در زیر یک آسمان هستند . این مفهوم مهم‌ترین مفهوم در اندیشه سنتی چین است . این مفهوم در سه معنای مختلف به کار رفته است در اولین معنا همه زیر آسمان به عنوان یک عنصر سرزمینی و درمعنای دوم یک انتخاب مشترک به عنوان یک عنصر هنجاری و در معنای سوم تیانشیا به معنای یک نهاد جهانی است . در نظام تیانشیا به جای بازدارندگی نظامی ، جاذبه و همکاری نظامی اولویت دارد . (Zhao ,2009:31) به عبارت دیگر ، نظم و هماهنگی مفاهیم اساسی در این مکتب فکری هستند و مزایای همکاری را بر سلطه و برتری جویی جایگزین می‌کند . در این

مکتب فکری همه دولت‌ها عضو این نظام هستند و در این نظام امنیت و نظم و حفاظت از منافع اعضاء اولویت دارد . (Nosselet, 2012:49)

متمایزترین جنبه نظریه ژائو ، ایجاد یک دولت جهانی است . در سیستم تیانشیا یک دولت جهانی جهت حفظ این نظم و امنیت مشترک ضروری است . در این سنت فلسفی دولت به عنوان بالاترین واحد سیاسی در نظر گرفته نمی‌شود بلکه این دولت خود را در درون سیستم بزرگتری قرار می‌دهد . در تئوری ژائو باید جهان از سیستم دولت–ملت‌های وستفالیایی عبور کند و این حکمرانی جهانی باید از الگوی خانواده پیروی نماید . جهان از نظر او باید به شیوه‌ای سلسله مراتبی و پدرانه بازسازی شود . در واقع تیانشیا یک حرکت از داخل به خارج است . جایی که اعمال اخلاقی افراد از خانواده به دولت و در نهایت به جهانیان سرایت می‌کند .(Zhao ,2011:45) این نظم باستانی الهام بخش رهبران چینی بوده است . رئیس جمهور چین ، شی پینگ سیستم تیانشیا را یک سیستم جهانی بدون مرز و هماهنگ توصیف می‌کند که به موجب آن یک دولت متعالی جهانی ، دیگر دولت ها را مدیریت می‌کند . (Grachikov ,2019:60)

هوجین‌تائو دو مفهوم مهم در سیاست خارجی چین مطرح کرد . اولین مفهوم "ظهور صلح آمیز" است که این مفهوم در پاسخ و عکس‌العملی به نظریه‌هایی بود که ظهور چین را تهدیدآمیز جلوه می‌دادند . در نظریه ظهور صلح‌آمیز چین ، این استدلال وجود دارد که چین در مسیر وابستگی متقابل اقتصادی و همکاری‌های سیاسی قرار گرفته است . فلذا چین نمی‌تواند تهدیدآمیز باشد . مفهوم دیگری که هوجین‌تائو در سیاست خارجی چین مطرح نمود آموزه "جهان هماهنگ" بود که از سیستم تیانشیا الهام گرفته است . شین یافنگ از دیگر نظریه پردازان چینی در حوزه سیاست خارجی است که در همین رابطه استدلال می‌کند در آینده بایستی نظریه‌های روابط بین الملل به خیزش صلح آمیز چین بپردازند و در این قالب نظریه‌پردازی نمایند . ((Peng ,2018:198.

زنگ بی جین در اکتبر ۲۰۰۵ نیز مقاله‌ای تحت عنوان *رشد صلح‌آمیز چین برای وضعیت قدرت بزرگ* در فصلنامه سیاست خارجی منتشر کرد(Bijian, 2005). بی جین در این مقاله به تبیین رشد صلح‌آمیز چین پرداخته است . بی جین توضیح می‌دهد که رشد

چشمگیر چین از ۱۹۸۷، توجه دیگر کشورهای بزرگ را به خود جلب کرده است . وی بر این است که برخلاف آلمان ویلهلمی و نازی و ژاپن پیش از ۱۹۴۵، ظهور چین صلح‌آمیز خواهد بود . بی‌جین اشاره می کند که افزایش نفوذ سیاسی ، افزایش توان نظامی و افزایش واردات و مصرف انرژی جزو جنبه‌های متعددی از حیات چین است که در سال‌های اخیر رشد آن‌ها مورد واکاوی قرارگرفته است . افزایش صادرات از رقمی بیش از ۲۰ میلیارد دلار در ۱۹۷۸ به بیش از ۸۰۰ میلیارد دلار در ۲۰۰۵ و افزایش حیرت‌انگیز مصرف سرانه مواد معدنی و متوسط رشد بیش از ۹ درصد از ۱۹۷۸، انتظارات درباره ادعای چین برای جایگاهی شایسته‌تر در نظام بین‌المللی را ارتقا داده است .

بی‌جین در این مقاله بر این است که چین دست‌کم تا ۲۰۴۵ در ردیف قدرت‌های توسعه‌یافته ظاهر نخواهد شد و در این مسیر با سه چالش دسترسی به منابع انرژی، آلودگی‌های زیست‌محیطی و عدم توازن توسعه اقتصادی و توسعه اجتماعی مواجه است و پکن برای غلبه بر این‌گونه چالش‌های درونی نیاز به همکاری‌های گسترده با قدرت‌های توسعه‌یافته دارد و ایدئولوژی چین نیز در عرصه خارجی تأکیدی بیشتر بر توسعه و صلح است. درواقع یک روابط باثبات با آمریکا و همسایگان از منظر بی جین برای رشد چین اجتناب‌ناپذیر می‌نماید . چین برای توسعه به صلح در روابط خارجی خود باهمسایگان و قدرت‌های بزرگ نیاز دارد . درواقع پیش‌ازاین دنگ شیائوپینگ اعلان داشته بود که چین برای آنکه به کشوری نسبتاً توسعه‌یافته تبدیل شود دست‌کم به نیم‌قرن صلح در محیط پیرامونی خود نیاز دارد . از این چشم‌انداز رشد چین تهدیدی برای آمریکا یا همسایگان نیست و ضرورتی به استراتژی‌های مقابله‌جویانه علیه پکن وجود ندارد . بلکه رشد این کشور فرصتی برای توسعه دیگر کشورها و همسایگان ازجمله هند محسوب می‌شوند . بعلاوه گسترش همکاری‌های اقتصادی چین و هند در بلندمدت بر مزیت‌های حاصل از صلح در روابطشان خواهد افزود و تنش‌ها و رقابت‌های کهنه ژئوپلیتیکی را غیر عقلایی خواهد کرد .

همچنین زنگ بی‌جیانگ اعتقاد دارد چین به یک محیط آرام و مسالمت آمیز جهت رشد و توسعه نیاز دارد و این یک انتخاب استراتژیک برای چین است که چین باید جهت تثبیت و برقراری چنین محیطی تلاش نماید و مفهوم ظهور مسالمت‌آمیز باید به مفهوم

غالب سیاست خارجی چین تبدیل گردد . از نظر زنگ بی جیانگ در کنار ظهور مسالمت-آمیز ، چین باید از قدرت نرم خود جهت همکاری با قدرت های بزرگ و همسایگان استفاده نماید . (Bijian,2005:23)افزون براین ، تاسیس سازمان همکاری شانگهای مهم-ترین نماد ظهور مسالمت آمیز چین در قالب استفاده از قدرت نرم این کشور است . به گمان وی انتخاب استراتژیک چین وارد شدن در فرآیند ها و نهادهای جهانی و جهانی شدن است نه تقابل و مخالفت با این روندها . از نظر زنگ بی جیان مسیر چین برای مدرانیزاسیون با سطح توسعه بالا ، همان وانهادن ذهنیت‌های جنگ سردی و پایان دادن به مبناهای ایدئولوژیک است . ادغام هرچه بیشتر چین در مسیر توسعه اقتصادی ، فرصت‌های بیشتری را در اختیار چین قرار می‌دهد . از این دیدگاه ، چین به دنبال رسیدن به موقعیت هژمونیک نیست بلکه توسعه چین به صلح و ثبات جهانی بستگی دارد . ( Geeraerts, and Jing, 2001:10)

## نتیجه‌گیری

با عنایت به مطالب فوق که در این پژوهش مورد بررسی قرار گرفت می‌توان نتیجه گرفت که طیفی از رویکردهای نظری به ظهور و قدرت‌یابی چین به عنوان قدرتی بزرگ در سیاست بین الملل وجود دارد . در یک سر طیف اندیشمندان چینی روابط بین‌الملل قرار دارند که سعی می‌کنند تصویری لطیف و ظریف از خیزش چین نشان دهند و در سر دیگر این طیف افرادی چون جان میر شایمر و کنت والتز قرار دارند که تاکید دارند تاریخ نشان داده است که ظهور قدرت های بزرگ خشونت‌بار بوده و بنابراین ظهور چین چالش‌زا می‌باشد . در وسط این طیف نظریات لیبرالی روابط بین‌الملل نسبت به ظهور چین قرار دارند که به نظر آنها مبادلات اقتصادی گسترده میان چین و آمریکا و حجم تجارت و سرمایه گذاری بین چین و سایر کشورهای جهان نشان‌دهنده اشتراک منافع چینی‌ها در حفظ صلح و ممانعت از جنگ می‌باشد. از منظر نظریات چینی روابط بین‌الملل ظهور و قدرت‌یابی چین ، نه تنها یک پدیده مادی ، بلکه یک پدیده اجتماعی و فرهنگی است که می‌تواند تاثیر عمیقی بر دانش و مطالعات روابط بین‌الملل بگذارد . برعکس نظریات جریان اصلی روابط بین‌الملل که ظهور و قدرت‌یابی چین را به عنوان «مسئله و مشکل» نظام بین الملل می‌پندارند ، نظریات چینی

روابط بین‌الملل ، قدرت‌یابی چین را به عنوان بخشی از هسته نظری مباحث خود می‌دانند و ادعا می کنند که الگوی فعلی نظم جهانی تحت تاثیر خیزش قدرت چین خواهد بود و روندهای سیاست جهانی را تغییر خواهد داد . همچنین از منظر نظریات چینی روابط بین‌الملل ، چین بیشتر به دنبال برقراری یک محیط باثبات و صلح آمیز برای رشد و توسعه خود می‌باشد به نحوی که با هماهنگی با جهان و محیط اطراف و با استفاده از آیین کنفوسیوس و آموزه های آن در قالب قدرت نرم و عضویت در سازمان‌های مختلف منطقه‌ای و بین المللی سعی در ارائه یک تصویر مثبت و صلح طلب از چین هستند . بازاندیشی در مفاهیم جریان اصلی از خواسته‌های اصلی نظریه‌های چینی روابط بین‌الملل است . در واقع ، نظریات چینی روابط بین الملل ، با وام گرفتن از فرهنگ و سنت‌های چینی به دنبال تغییر و دگردیسی گفتمان مسلط روابط بین‌الملل می‌باشند . در این راه نظریات چینی روابط بین‌الملل نیز در خصوص قدرت‌یابی چین ، سعی در ارائه یک چهره مثبت از چین به دنیا بوده‌اند و آن را «هژمونی خیرطلب» خطاب می کنند . نویسندگان این پژوهش نیز براین باور هستند که آنچه از رفتار سیاست خارجی چین در وضعیت فعلی می‌توان دریافت ، آن است که هنوز بسیاری از قابلیت‌های چین به فعل در نیامده است و بنابراین برای داوری نهایی پیرامون قابلیت‌های تبیین و پیش بینی این نظریات باید صبر پیشه نمود .

## تعارض منافع

تعارض منافع ندارم.

## ORCID

Sajad Bahrami Moghadam https://orcid.org/0000-0002-0821-8763

Ahmad Sattarzadeh https://orcid.org/0000-0002-9347-1818

## References

Acharya Amitav and Barry Buzan, (2010)“Non-Western Theories of International Relations: Perspectives on Asia and Beyond,” translated by Alireza Tayyeb, (Tehran, Abrar Moaser Cultural Institute for International Studies and Research, 2010).( In Persian)

Acharya, A. (2009). “Whose Ideas Matter: Agency and Power in Asian Regionalism”. Ithaca: Cornell University Press.

Acharya, A. (2011). "Beyond the West Dialogue and Discovery: In Search of International Relations Theories". Millennium: Journal of International Studie.Vol. 39 (3).

Allison,Graham. (2015). ”The Thucydides Trap: Are the U.S. and China Headed for War?” The Atlantic https://www.theatlantic.com/international/archive/2015/09/united-states-china-war-thucydides-trap/406756/

Bijian, Z. (2005). “China's" peaceful rise" to great-power status”. *Foreign Affairs*, 18-24.

Callahan, William A. (2008), “Chinese Vision of World order: Post-hegemonic or New Hegemony”, International Studies Review, Oxford, v.10, No.4, pp. 749-761

Chegnizadeh, ,. Q. and Zare, M. (2025). China's resurgence and the prospects for maritime strategy transformation. *World Politics*, *14*(2), 199-237. doi: 10.22124/wp.2025.29852.3479.( In Persian)

Dehghani Firouzabadi Seyed Jalal, “Transtheoretical Foundations of Islamic Theory of International Relations”, Foreign Relations Quarterly, No. 6, 2010.( In Persian)

Gerald Chan,(1998), “Toward an International Relations Theory with Chinese Characteristics?’’, Issues & Studies, Vol. 6 (1998), pp. 2±3.

Gungwu, Wang (2008), “China and International Order: Some historical perspectives”, in Wang Gungwu and Zheng Yongnian (eds.) China and the New International Order, New Jersey: Princeton University Press,pp. 21-31.

Gustaaf Geeraerts & Men Jing (2010),”International Relations Theory in China”, available at: http://www.tandfonline.com/loi/cgsj20

Koohkan,A and Ebrahimi,E . (2025). The goals and challenges of smart power in People's Republic of China’s foreign policy. *International Relations Researches*, *15*(1), 223-250. doi: 10.22034/irr.2025.492123.2638( In Persian)

Liang Shoude (1997). Constructing an International Relations Theory with 'Chinese Characteristics' , Political Studies in East Asia, Volume 49, Available online at: https://doi.org/10.1177/00323187

ong Xinning,(1997) “International Relations Theory-building in China’’, Political Science, Vol. 49

Smith, Stephen (2020). World Order with Chinese Characteristics: The Development of Chinese International Relations Theory and Implications for China’s Foreign Policy, Carleton University

Sudeep Kumar(2018),”Theorising Chinese International Relations and the Rise of China: A Preliminary Investigation”, International Studies,No.54 .p23-35

Tingyang, Zhao (2006), “Rethinking Empire from a Chinese concept ‘All-Under-Heaven’ (Tianxia)”, Social Identities, Milton Park, v.12, No.1, pp. 29-41.

Tingyang, Zhao (2009), “A political world philosophy in terms of All-under-Heaven (tian-xia)”, Diogenes, California, v.56, No.1, pp. 5-18.

Walt, S. (1998). "International Relations: One World, Many Theories". Foreign Policy. Vol. 101. pp. 29-46

Xinning, S. (2000). Building International Relations Theory with Chinese Characteristics. Journal of Contemporary China, 10 (2.)

Xuetong, Yan (2008), “Xun Zi’s Thought on International Politics and Their Implications”, Chinese Journal of International Politics, Oxford, v.2, No.1, pp. 135-165

Xuetong,Yan. (2019). Leadership and the Rise of Great Powers (Princeton: Princeton University Press).

Yaqing, Qin (2009), “Development of International Relations Theory in China”, International studies, Delhi, v.46, No.2, pp. 185-201.

Yaqing, Qin (2010), “International Society as a Process: Institutions, Identities, and China’s Peaceful Rise”, Chinese Journal of International Politics, Oxford, v.3, No.1, pp. 129-153.

Yaqing, Qin (2011), “Development of International Relations theory in China: progress through debates”, International Relations of the Asia-Pacific, Oxford, v.11, No.1, pp. 231-257.

Yingui,q(1993). "The M-form Hierarchy and china's Economic Reform", European economic Review, Vol. 37(No:3). P.541

Zhang, Feng (2012), “The Tsinghua Approach and the Inception of Chinese Theories of International Relations”, The Chinese Journal of International Politics, 5 (1): 73-102.

Zhao Tingyang (2009). A Political World Philosophy in terms of All- under-heaven (Tian-xia), SAGE: Los Angeles, London, New Delhi and Singapo, Available online at:https://www.researchgate.net/publication/249742647_A_Political_World_Philosophy_in_terms_of_All-under-heaven_Tian-xia

Zhiming, Chen. (2017). ‘International Leadership and China as a Facilitative Leader’, World Economics and Politics, No. 3.

Ahoyi, Mehdi, (2015), an analysis of the strategies of the American alliance in politics and possible options for Iran, *International Relations Research*, vol 1, issue 23. [In Persian]

**استناد به این مقاله:** بهرامی مقدم، سجاد و ستارزاده، احمد . (۱۴۰۴). رویکرد نظریات چینی روابط بین‌الملل به رشد و قدرت‌یابی چین. *پژوهشنامه روابط جهانی*، ۲(۵)، ۳۱ -۶۶. doi: 10.22054/jrgr.2026.87373.1122

The Quarterly of Research on Global Relations is licensed under a Creative Commons Attribution-Non Commercial 4.0 International License